KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 4.5.2018r.
COM(2018) 257 final

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA RADY I PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

w sprawie wykonania dyrektywy Rady 91/676/EWG dotyczącej ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego na podstawie sprawozdań państw członkowskich za okres 2012–2015

{SWD(2018) 246 final}

1. WPROWADZENIE

Dyrektywa Rady 91/676/EWG (dyrektywa azotanowa) ma na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód spowodowanego przez azotany pochodzenia rolniczego oraz zapobieganie dalszemu takiemu zanieczyszczeniu. Dyrektywa azotanowa stanowi integralną część ramowej dyrektywy wodnej i jeden z kluczowych instrumentów ochrony wód przed presjami ze strony rolnictwa. W dyrektywie azotanowej określono szereg działań podejmowanych przez państwa członkowskie:

- monitorowanie wszystkich typów jednolitych części wód pod kątem stężenia azotanów i stanu troficznego;
- określenie wód zanieczyszczonych lub zagrożonych zanieczyszczeniem na podstawie kryteriów podanych w załączniku I do dyrektywy;
- wyznaczenie stref zagrożenia zanieczyszczeniem azotanami, tj. obszarów, z których mają miejsce spływy do wód i które przyczyniają się do zanieczyszczenia;
- ustanowienie zbiorów zasad dobrej praktyki rolniczej, wdrażanych dobrowolnie na terytorium danego państwa członkowskiego;
- ustanowienie programów działania, które zawierają zbiór środków mających na celu zapobieganie zanieczyszczeniu azotanami i zmniejszanie tego zanieczyszczenia i są obowiązkowo realizowane w wyznaczonych strefach zagrożenia zanieczyszczeniem azotanami lub na całym terytorium państwa;
- dokonywanie co najmniej co cztery lata przeglądu i ewentualnej zmiany wyznaczonych stref zagrożenia zanieczyszczeniem azotanami i programów działania; oraz
- przedkładanie Komisji co cztery lata sprawozdania z postępów we wdrażaniu dyrektywy, zawierającego informacje na temat zbiorów zasad dobrej praktyki rolniczej, stref zagrożenia zanieczyszczeniem azotanami, wyników monitorowania wód oraz istotnych aspektów programów działania.

27 państw członkowskich po raz trzeci przedłożyło sprawozdanie na podstawie art. 10 dyrektywy azotanowej, a Chorwacja – po raz pierwszy. Obecnie możliwe jest porównanie 27 państw członkowskich względem poprzednich okresów sprawozdawczych. W czerwcu 2016 r. 28 państw członkowskich miało przedłożyć sprawozdania i towarzyszące im dane dotyczące jakości wody. Tylko 12 państw członkowskich dotrzymało jednak tego terminu[1], a w przypadku niektórych z nich nadal brakowało istotnych informacji, które zostały przedstawione w późniejszym terminie; w przypadku 19 państw członkowskich brakujące lub poprawione informacje złożono dopiero w 2017 r.[2]. Komisja miała dostęp do kompletnego zestawu informacji dopiero w październiku 2017 r.

Niniejszemu sprawozdaniu, opartemu głównie na informacjach przedłożonych przez państwa członkowskie w odniesieniu do lat 2012–2015, towarzyszy dokument roboczy służb Komisji **(**SWD(2018)246**)** zawierający mapy i tabele dotyczące wskaźników obciążenia substancjami biogennymi pochodzenia rolniczego, jakości

[1] Belgia, Chorwacja, Estonia, Finlandia, Irlandia, Litwa, Niderlandy, Portugalia, Słowacja, Słowenia, Szwecja i Włochy.

[2] Bułgaria, Chorwacja, Dania, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Irlandia, Łotwa, Malta, Niderlandy, Niemcy, Portugalia, Republika Czeska, Rumunia, Szwecja, Węgry, Włochy i Zjednoczone Królestwo.

wód oraz wyznaczonych stref zagrożenia zanieczyszczeniem azotanami, zarówno na szczeblu UE, jak i na poziomie państw członkowskich.

Publikując niniejsze sprawozdanie, Komisja wypełnia swoje obowiązki na podstawie art. 11. Informacje zebrane na potrzeby niniejszego sprawozdania przyczyniły się do zaproponowanej niedawno rewizji dyrektywy w sprawie wody pitnej[3]. Praktyki rolnicze, takie jak nawożenie, faktycznie wpływają na jakość wody pitnej. Nadmiar azotanów w wodzie pitnej może mieć wpływ na zdrowie, tj. wywoływać methemoglobinemię – chorobę, która uniemożliwia normalny transport tlenu przez krew do tkanek, powodując sinicę, a przy wyższym poziomie methemoglobiny – asfiksję, która może być śmiertelna dla niemowląt. Tendencje zaobserwowane przy wdrażaniu dyrektywy azotanowej mogą zatem mieć wpływ na zaopatrzenie wszystkich obywateli w czystą wodę pitną.

Dyrektywa azotanowa przyczynia się do rozwiązania problemu przepływów azotu i fosforu do biosfery i oceanów; środowisko naukowe uznało te przepływy za jeden z dziewięciu poziomów krytycznych dla planety. Ponadto przepływy substancji biogennych wraz z utratą różnorodności biologicznej to dwa poziomy krytyczne dla planety, które zostały przekroczone. Poza tym dyrektywa przyczynia się również do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju w UE, pomagając w zmniejszaniu negatywnego wpływu produkcji żywności na środowisko (cel zrównoważonego rozwoju 2), wspierając poprawę jakości wody (cel zrównoważonego rozwoju 6) oraz zmniejszając zanieczyszczenie wpływające na wody słodkie i ekosystemy[4] (cele zrównoważonego rozwoju 14 i 15).

2. ZMIANY POD WZGLĘDEM PRESJI ZE STRONY ROLNICTWA

Rolnictwo, które zajmuje niemal połowę terytorium UE, przynosi społeczeństwu wiele korzyści. Niektóre rodzaje działalności rolniczej stwarzają jednak presje dla jednolitych części wód, wpływając na zdrowie istotnych ekosystemów wodnych.

W niniejszej sekcji podsumowano informacje przekazane przez państwa członkowskie na temat presji ze strony rolnictwa, które są źródłem zanieczyszczenia wody azotanami oraz eutrofizacji. Należy zauważyć, że informacje przekazane przez państwa członkowskie zostały uzupełnione danymi pochodzącymi z Eurostatu, ponieważ łatwiej jest porównywać je na poziomie UE[5].

Pogłowie zwierząt gospodarskich

Bardzo liczny inwentarz skoncentrowany na poziomie lokalnym jest znacznym zagrożeniem dla środowiska, jeżeli zachwiana jest równowaga między produkcją obornika a dostępnością gruntów i wymaganiami upraw. Ten brak równowagi powoduje nadwyżkę substancji biogennych, których znaczna ilość ostatecznie trafia do wód i powietrza, jeżeli nie są one usuwane z regionu, co czasami prowadzi do dodatkowych presji na obszarach, do których trafiają te substancje.

---

3 COM(2017) 753 final. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017PC0753&qid=1523349249733&from=EN

4 SWD(2016) 390 final. https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/swd-key-european-actions-2030-agenda-sdgs-390-20161122_en.pdf

5 Sekcja „Presje ze strony rolnictwa" w zestawieniach dotyczących państw członkowskich – w sekcji VIII – opiera się wyłącznie na danych przekazanych przez państwa członkowskie na podstawie dyrektywy azotanowej. Należy zauważyć, że w niektórych przypadkach zaobserwowano rozbieżności między danymi przekazanymi przez państwa członkowskie a danymi Eurostatu.

Średnia gęstość obsady[6] w UE-28 wynosiła w 2013 r. 0,73 dużej jednostki przeliczeniowej (DJP) inwentarza na hektar wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych. Większą gęstość obsady stwierdzono w Niderlandach (3,57), na Malcie (2,99) i w Belgii (2,68), mniejszą natomiast w Bułgarii (0,21), na Łotwie (0,26) i na Litwie (0,29). W porównaniu z 2010 r. średnia gęstość obsady w UE-28 zmniejszyła się (-2,9 %). Największy względny spadek gęstości obsady nastąpił w Grecji (-18,9 %), na Malcie (-17,9 %) i w Danii (-14,4 %), największy wzrost natomiast nastąpił w Austrii (+7,2 %), Irlandii (+4,5 %), Finlandii (+3,7 %) i Niemczech (+3,5 %).

Porównując okresy sprawozdawcze 2008–2011 oraz 2012–2015, obserwuje się następujące zmiany w pogłowiu zwierząt:

- Bydło: nieznaczny spadek na poziomie UE-28 (-0,7 %)[7] przy znaczącym względnym wzroście pogłowia na Węgrzech (+13,8 %), w Estonii (+8,6 %), na Łotwie (+8 %), na Cyprze (+5 %) i w Niderlandach (+4,4 %), kontrastującym z istotnym spadkiem w Rumunii (-10,8 %), na Malcie (-5,2 %), w Grecji (-5,1 %) i na Litwie (-4,2 %).
- Bydło mleczne: nieznaczny spadek na poziomie UE-28 (-0,9 %)[8] przy znacznym wzroście pogłowia we Włoszech (+13,9 %), w Irlandii (+10,3 %), na Cyprze (+6,3 %) i w Niderlandach (+4,8 %) oraz istotnym względnym spadku w Chorwacji (-19,1 %), na Litwie (-14,7 %), w Polsce (-12 %), w Grecji (-11,3 %), na Słowacji (-11,2 %) i na Malcie (-5 %).
- Trzoda chlewna: spadek (-3 %) w UE-28[9] przy znaczniejszym względnym wzroście pogłowia w Portugalii (+7,8 %), Niemczech (+4,3 %) i Luksemburgu (+3,5 %) oraz spadku w Słowenii (-28,5 %), na Malcie (-24,8 %) i na Cyprze (-22,3 %).
- Drób: spadek (-0,5 %) w UE-28[10] przy znaczniejszym względnym wzroście w Niemczech (+37,6 %), Luksemburgu (+33,3 %) i Finlandii (+28,7 %) oraz spadku na Cyprze (-42,5 %), w Grecji (-24,2 %) i w Portugalii (-19 %).

Wykorzystanie nawozów

Według Eurostatu na poziomie UE-28 w latach 2012–2014 zużyto 9,2 kiloton azotu pochodzącego z obornika. Oznacza to spadek o 2,6 % w porównaniu z latami 2008–2011[11]. Wykorzystanie azotu pochodzącego z obornika wzrosło o ponad 5 % na Łotwie i Węgrzech, podczas gdy w Bułgarii, Republice Czeskiej, na Cyprze, na Malcie, w Polsce, Rumunii i Słowenii zmniejszyło się o ponad 5 %.

Na poziomie UE-28 w latach 2012–2014 wykorzystano 1,61 kiloton[12] fosforanów pochodzących z obornika, co stanowi spadek o 3,1 % w porównaniu z latami 2008–2011. Wykorzystanie fosforanów pochodzących z obornika wzrosło o ponad 5 % na Węgrzech, natomiast w Bułgarii, Republice Czeskiej, Chorwacji, na Cyprze, na Malcie, w Niderlandach, Polsce, Rumunii i Słowenii zmniejszyło się o ponad 5 %.

Całkowite zużycie nieorganicznych nawozów azotowych i fosforowych w UE-28 między okresami sprawozdawczymi 2008–2011 i 2012–2015 wzrosło odpowiednio

6 Zob. tabela 18 oraz rys. 36 i 37 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.
7 Zob. tabela 12 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.
8 Zob. tabela 13 oraz rys. 26 i 27 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.
9 Zob. tabela 14 oraz rys. 28 i 29 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.
10 Zob. tabela 15 oraz rys. 30 i 31 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji. Na podstawie danych Eurostatu za lata 2010 i 2013.
11 Zob. tabela 21 oraz rys. 42 i 43 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.
12 Zob. tabela 22 oraz rys. 44 i 45 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.

o 4 %[13] i 6 %[14]. Sytuacja w poszczególnych państwach członkowskich jest bardzo zróżnicowana: od zmniejszenia zużycia nieorganicznych nawozów azotowych o 30 % na Słowacji i zmniejszenia zużycia nieorganicznych nawozów fosforowych o 46 % w Niderlandach do zwiększenia zużycia zarówno nieorganicznych nawozów azotowych, jak i fosforowych o 56 % w Bułgarii.

Chociaż spadek wykorzystania obornika na poziomie UE odzwierciedla ogólny spadek liczby zwierząt (-3,6 %)[15], na tendencje na poziomie państw członkowskich wpływają również inne zmiany, na przykład wykorzystanie odchodów zwierzęcych do produkcji energii.

Na poziomie państw członkowskich stosowanie azotu pochodzącego z obornika i azotu pochodzącego z nawozów nieorganicznych jest bardzo ściśle powiązane, również wykorzystywane ilości są bardzo podobne. Chociaż korelacja ta w pewnym stopniu dotyczy również fosforu pochodzącego z obornika i fosforu pochodzącego z nawozów nieorganicznych, w państwach o dużej gęstości obsady (np. DK, BE, NL) wykorzystanie nieorganicznych nawozów fosforowych jest stosunkowo małe w porównaniu z użyciem fosforu pochodzącego z odchodów zwierzęcych.

Bilans substancji odżywczych

W dyrektywie azotanowej promuje się stosowanie zrównoważonego nawożenia na poziomie gospodarstwa rolnego, co oznacza unikanie strat poprzez zapewnienie uprawom odpowiedniej ilości potrzebnych substancji odżywczych.

Bilans substancji odżywczych definiuje się jako różnicę między ilością substancji biogennych (głównie obornika i nawozów) wprowadzonych do systemu rolniczego a ilością substancji biogennych opuszczających ten system (pobór substancji odżywczych przez rośliny uprawne i pastwiska)[16]. Nadwyżka substancji odżywczych występuje wtedy, gdy nie wszystkie nawozy i obornik zastosowane na użytkach rolnych zostają zaabsorbowane przez rośliny lub usunięte podczas zbiorów. Nadwyżka stanowi potencjalną stratę do środowiska lub ryzyko przyszłych strat na skutek akumulacji w glebie.

Między okresami sprawozdawczymi 2008–2011 i 2012–2015 na poziomie UE-28 bilans netto zarówno azotu, jak i fosforanów nieznacznie wzrósł – odpowiednio z 31,8 do 32,5 kg N/ha[17] oraz z 1,8 do 2,0 kg P/ha[18]. Oznacza to, że na poziomie UE potencjalne straty do środowiska są większe niż w poprzednim okresie, chociaż zaobserwowano znaczne różnice pomiędzy państwami członkowskimi.

W latach 2012–2014 wszystkie państwa członkowskie z wyjątkiem Rumunii odnotowały nadwyżkę azotu. Największe nadwyżki azotu (> 50 kg/ha) stwierdzono w Belgii, na Cyprze, w Danii, Luksemburgu, Niderlandach, Republice Czeskiej i Zjednoczonym Królestwie. Jeśli chodzi o fosforany, największe nadwyżki fosforu (> 5 kg/ha) stwierdzono w Belgii, Chorwacji, na Cyprze, w Danii i na Malcie. Osiem państw członkowskich odnotowało jednak deficyt fosforu, przy czym największy deficyt stwierdzono w Bułgarii i Estonii.

---

13 Zob. tabela 19 oraz rys. 38 i 39 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.

14 Zob. tabela 20 oraz rys. 40 i 41 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.

15 Zob. tabela 17 oraz rys. 34 i 35 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.

16 OECD (2013), *OECD Compendium of Agri-environmental Indicators*, OECD Publishing, Paryż. http://dx.doi.org/10.1787/9789264186217-en

17 Zob. tabela 23 oraz rys. 46 i 47 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.

18 Zob. tabela 24 oraz rys. 48 i 49 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.

Wprowadzanie azotu z rolnictwa do środowiska

Nie wszystkie państwa członkowskie przedłożyły informacje na temat udziału rolnictwa we wprowadzaniu azotu do środowiska wodnego[19]. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez niektóre państwa członkowskie rolnictwo pozostaje głównym źródłem azotu wprowadzanego do środowiska. W przypadku tych państw, które przedstawiły porównywalne dane w odniesieniu do obu okresów, średnia ilość azotu wprowadzanego do środowiska zmniejszyła się o 3 %.

3. MONITOROWANIE WÓD

Dobre monitorowanie jakości wody jest punktem wyjścia do właściwego wdrożenia dyrektywy azotanowej, ponieważ ma kluczowe znaczenie dla wykrywania zanieczyszczonych wód i wyznaczania stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami, jak również dla stosowania odpowiednich środków w programach działania. Chociaż w dyrektywie azotanowej ustanowiono pewne ogólne przepisy dotyczące monitorowania, określenie programu i strategii monitorowania (lokalizacja stacji, gęstość sieci, częstotliwość i terminy pobierania próbek itp.) należy do obowiązków państw członkowskich.

Z przedstawionych danych wynika, że państwa członkowskie podejmują nierówne wysiłki w zakresie monitorowania wód oraz że powstała duża liczba nowych stacji, przy czym nie ma pod tym względem wyraźnych tendencji w UE. Co więcej, intensywność monitorowania (na przykład gęstość sieci monitorowania i częstotliwość pobierania próbek) ogromnie się różni w poszczególnych państwach członkowskich i nie zawsze może być dobrze dostosowana do faktycznych presji.

Monitorowanie wód podziemnych

W okresie sprawozdawczym 2012–2015 ogólna liczba zgłoszonych stacji monitorowania wód podziemnych w UE-28 wyniosła 34 901 – prawie tyle samo, co w poprzednim okresie sprawozdawczym[20].

Średnie zagęszczenie sieci w UE-28 wynosi około ośmiu stacji na 1 000 km2 powierzchni gruntów. Największe zagęszczenie występuje na Malcie i w Belgii, gdzie wynosi odpowiednio 130 i 97 stacji na 1 000 km2. Najmniejsze zagęszczenie występuje natomiast w Finlandii i w Szwecji, które mają mniej niż jedną stację na 1 000 km2.

Średnia częstotliwość pobierania próbek wynosi prawie dwa razy na rok i waha się od częstotliwości mniejszej niż jeden raz w roku w Danii, na Łotwie, w Polsce i Szwecji do około pięciu razy w roku w Belgii i Chorwacji[21].

Monitorowanie wód powierzchniowych

W latach 2012–2015 ogólna liczba zgłoszonych stacji monitorowania wody słodkiej wzrosła na poziomie UE o około 23 % w porównaniu z latami 2008–2011 i wynosi 33 042 stacji. Średnie zagęszczenie wynosi 7,6 stacji na 1 000 km2, przy czym

[19] Jedynie 12 państw członkowskich dostarczyło dane dotyczące zarówno okresu sprawozdawczego 2008–2011, jak i okresu sprawozdawczego 2012–2015. Zob. tabela 6 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.

[20] Zob. tabela 1 i rys. 1 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.

[21] Zob. rys. 2 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.

najwyższe zagęszczenie występuje w Republice Czeskiej, Belgii i Zjednoczonym Królestwie, a najniższe – w Chorwacji, Niemczech i Finlandii[22].

Jeśli chodzi o wody słone, zgłoszone dane wskazują na niepokojący spadek o 29 % ogólnej liczby stacji monitorowania w UE między tymi dwoma okresami sprawozdawczymi – z 3 135 do 2 205 stacji. Spadek ten wyniósł ponad 50 % w Grecji, Hiszpanii, Francji, Polsce i Portugalii[23]. Wysiłki podejmowane przez niektóre państwa członkowskie w zakresie monitorowania ich wód słonych nie zawsze odzwierciedlają znaczenie ich całkowitej strefy przybrzeżnej.

Częstotliwość pobierania próbek (ze wszystkich jednolitych części wód) waha się do wynoszącej niemal jeden raz w roku w Szwecji do około 20 razy w roku w Irlandii[24].

4. JAKOŚĆ WÓD I TENDENCJE W TYM ZAKRESIE

Wody podziemne

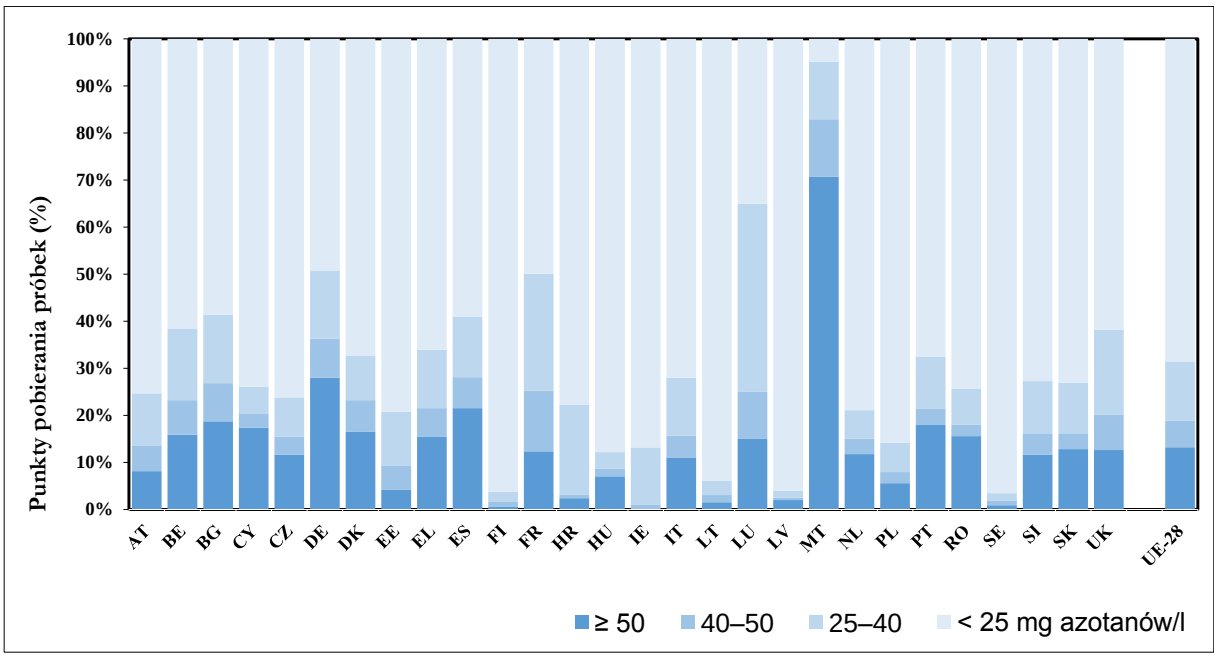
Jakość wód podziemnych

W latach 2012–2015 13,2 % stacji monitorowania wód podziemnych odnotowało stężenie azotanów przekraczające 50 mg/l, a 5,7 % – stężenie w przedziale 40–50 mg/l[25]. Jest to nieznaczna poprawa w porównaniu z poprzednim okresem sprawozdawczym, w którym 14,4 % stacji odnotowało stężenie przekraczające 50 mg, a 5,9 % – stężenie w przedziale 40–50 mg/l.

Między państwami członkowskimi występują duże różnice: w Irlandii, Finlandii i Szwecji średnio prawie żadna stacja monitorowania wód podziemnych nie odnotowała stężenia przekraczającego 50 mg/l. Z drugiej strony na Malcie, w Niemczech i Hiszpanii odpowiednio 71 %, 28 % i 21,5 % stacji monitorowania wód podziemnych odnotowało stężenie przekraczające średnio 50 mg azotanów na litr. Porównywalność danych między państwami członkowskimi jest jednak ograniczona ze względu na różnice w sieciach i strategiach monitorowania.

Najniższe stężenia azotanów zaobserwowano w przypadku naporowych i krasowych wód podziemnych, w odniesieniu do których tylko 5 % stacji odnotowało poziom równy lub przekraczający 50 mg/l, natomiast najwyższy odsetek stacji odnotowujących poziom równy lub przekraczający 50 mg/l odnotowano w przypadku wód podziemnych na głębokości 5–15 metrów[26].

22 Zob. tabela 2 i rys. 3 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.
23 Zob. tabela 3 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.
24 Zob. rys. 4 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.
25 Zob. tabela 4, rys. 5 oraz mapy 1 i 2 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.
26 Zob. rys. 6 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.

Rysunek A. *Wykres częstości występowania rocznych średnich stężeń azotanów w wodach podziemnych*[27]*. Wyniki ze wszystkich stacji monitorowania wód podziemnych dla różnych poziomów głębokości.*

Tendencje w zakresie jakości wód podziemnych

Jeżeli porówna się wyniki monitorowania wód z okresu 2012–2015 z wynikami z lat 2008–2011, w przypadku 74 % stacji jakość wód utrzymała się na tym samym poziomie lub poprawiła się. Poza tym 42 % stacji w UE wykazało tendencję stabilną, a 32 % stacji – tendencję spadkową. Jakość wód pogorszyła się w przypadku 26 % stacji, podobnie jak w poprzednich okresach sprawozdawczych[28]. Największy odsetek stacji, których wyniki się poprawiły, odnotowano w Bułgarii (40,9 %), na Malcie (46,3 %) i w Portugalii (43,6 %), największy odsetek stacji ze stabilnymi wynikami odnotowano w Szwecji (98 %), a największy odsetek stacji, których wyniki się pogorszyły, odnotowano w Estonii (44,4 %), na Malcie (43,9 %) i na Litwie (58,5 %). Tak więc w niektórych państwach można zaobserwować polaryzację sytuacji – stan obszarów zanieczyszczonych pogarsza się, a stan obszarów czystych jest coraz lepszy.

Wody powierzchniowe

Jakość słodkich wód powierzchniowych

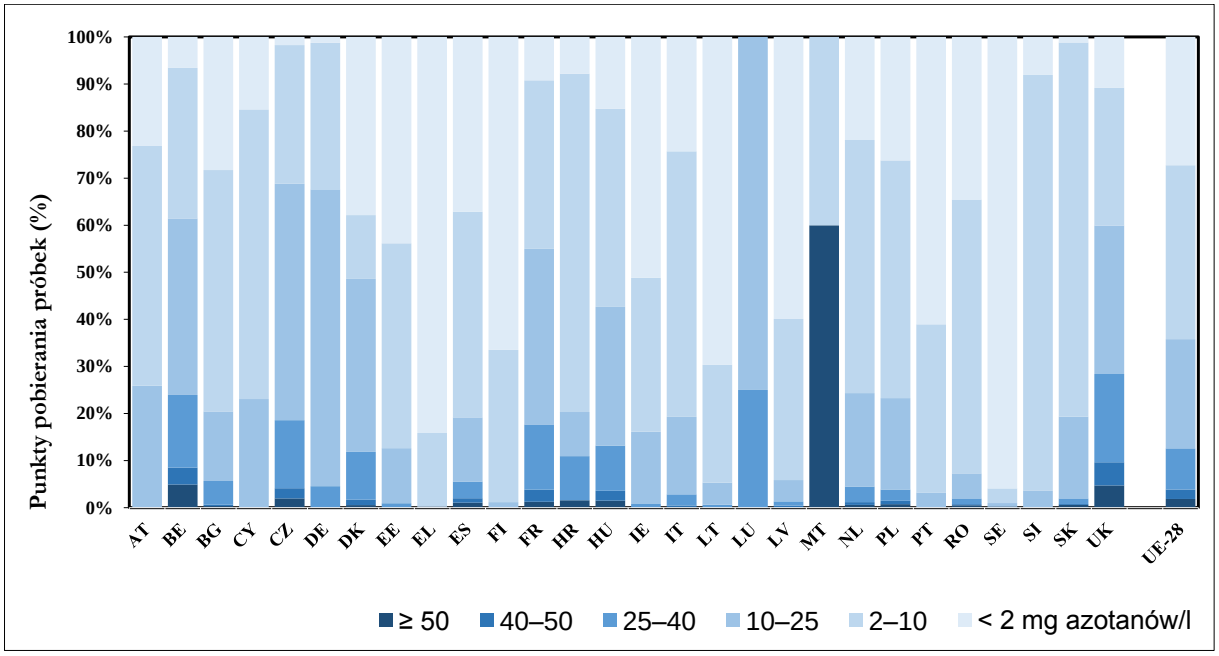
Stężenie azotanów

Jak wynika ze średnich danych rocznych ze wszystkich stacji monitorowania, 64,3 % stacji odnotowało stężenie azotanów niższe niż 10 mg/l, natomiast 2 % wykazało stężenie wynoszące 40–50 mg/l, a 1,8 % – stężenie przekraczające 50 mg/l. Jest to

[27] *Porównanie rysunku A z wykresem częstości występowania rocznych średnich stężeń azotanów w wodach podziemnych w sprawozdaniach Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego oraz odpowiednich towarzyszących im dokumentach roboczych służb Komisji, które dotyczyły poprzednich okresów sprawozdawczych, może być utrudnione ze względu na możliwe znaczne różnice pod względem liczby monitorowanych stacji.*

[28] Zob. rys. 7 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.

poprawa w porównaniu z poprzednim okresem sprawozdawczym, w którym 2,5 % stacji odnotowało stężenie przekraczające 50 mg/l, a 2,5 % – stężenie w przedziale 40–50 mg/l[29]. Największy odsetek stacji odnotowujących stężenie równe lub przekraczające 50 mg/l zgłoszono na Malcie, natomiast Szwecja, Irlandia i Grecja zgłosiły największy odsetek stacji odnotowujących stężenie poniżej 2 mg/l.

Rysunek B. *Wykres częstości występowania rocznych średnich stężeń azotanów w słodkich wodach powierzchniowych (rzekach i jeziorach)*

Eutrofizacja

Przekazywanie danych dotyczących eutrofizacji jest dość niejednolite: niektóre państwa członkowskie przekazały dane tylko w odniesieniu do niektórych typów wód, inne państwa członkowskie natomiast nie przekazały żadnych danych dotyczących eutrofizacji[30]. Ponadto ocena stanu troficznego znacznie różni się w poszczególnych państwach członkowskich nie tylko pod względem zastosowanych parametrów, lecz także pod względem metodyki określania klas stanu troficznego[31].

Spośród wszystkich zgłoszonych stacji monitorowania rzek odpowiednio 12 % i 7 % wykazało wody eutroficzne i hipertroficzne, a odpowiednio 31 % i 21 % określiło wody jako oligotroficzne lub ultraoligotroficzne[32]. Spośród wszystkich państw członkowskich, które przekazały dane dotyczące eutrofizacji rzek, Cypr, Słowenia, Portugalia, Grecja, Irlandia Północna, Rumunia, Łotwa i Bułgaria mają stosunkowo niski odsetek stacji wykazujących wody eutroficzne lub hipertroficzne w rzekach, natomiast Austria, Luksemburg, Hiszpania, Litwa, Republika Czeska, Belgia,

29 Zob. tabela 5, rys. 8 i mapa 9 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.
30 Zob. sekcja VII dokumentu roboczego służb Komisji.
31 Zob. zestawienia dotyczące państw członkowskich w sekcji VIII dokumentu roboczego służb Komisji.
32 Zob. rys. 12 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.

Chorwacja i Malta mają stosunkowo wysoki odsetek stacji wykazujących wody eutroficzne lub hipertroficzne w rzekach[33].

Spośród wszystkich zgłoszonych stacji monitorowania jezior odpowiednio 18 % i 8 % wykazało wody eutroficzne i hipertroficzne, a odpowiednio 45 % i 1 % wykazało wody oligotroficzne lub ultraoligotroficzne[34]. Spośród wszystkich państw członkowskich, które przekazały dane dotyczące eutrofizacji jezior, najniższy odsetek jezior eutroficznych lub hipertroficznych odnotowano na Malcie, w Rumunii i w Austrii. Państwami członkowskimi o stosunkowo wysokim odsetku jezior eutroficznych lub hipertroficznych były Bułgaria, Chorwacja i Polska.

Tendencje w zakresie jakości słodkich wód powierzchniowych

W porównaniu z okresem sprawozdawczym 2008–2011 odnotowano pozytywne zmiany, przy czym średnie roczne stężenie azotanów poprawiło się w przypadku 31 % wszystkich stacji monitorowania wód słodkich, z czego 9 % stacji wykazało znaczną poprawę. Sytuacja pozostaje bez zmian w przypadku połowy stacji monitorowania. Niestety jakość wód słodkich pogorszyła się w przypadku 19 % wszystkich stacji monitorowania wód słodkich, z czego 5 % stacji odnotowało znaczne pogorszenie[35][36].

Nie można określić tendencji w odniesieniu do stanu troficznego słodkich wód powierzchniowych na poziomie UE ze względu na brak danych oraz różnice w metodyce definiowania stanu troficznego stosowanej przez państwa członkowskie.

Wody słone

W wodach słonych[37] stężenie azotanów jest niższe niż w wodach słodkich – na podstawie średnich wartości rocznych 0,7 % stacji odnotowuje stężenie azotanów równe lub przekraczające 25 mg/l, a 75,7 % stacji – stężenie poniżej 2 mg/l[38]. Nastąpiła nieznaczna poprawa w porównaniu z poprzednim okresem sprawozdawczym, w którym 1,4 % stacji monitorowania odnotowało roczne średnie stężenie azotanów na poziomie równym lub przekraczającym 25 mg/l. Porównanie między okresami utrudnia jednak znaczny spadek liczby stacji monitorowania.

Dane dotyczące eutrofizacji wód przejściowych, przybrzeżnych i morskich przekazała jedynie niewielka liczba państw członkowskich. Dane dotyczące wód przejściowych przekazało tylko osiem państw członkowskich (Hiszpania, Irlandia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Rumunia i Włochy) oraz dwa regiony (Flandria i Irlandia Północna). W przypadku sześciu z nich przedłożone dane niestety wykazały 100 % udziału wód eutroficznych lub hipertroficznych[39].

Jeżeli chodzi o wody przybrzeżne, dane przekazało tylko dziewięć państw członkowskich (Bułgaria, Finlandia, Hiszpania, Łotwa, Malta, Polska, Rumunia,

33 Malta nie posiada żadnych rzek ani jezior, ale uwzględnia systemy dolin i wody stojące jako jednolite części słodkich wód powierzchniowych.

34 Zob. rys. 13 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.

35 Zob. sekcja VII dokumentu roboczego służb Komisji. Znaczna tendencja wzrostowa oznacza różnicę w stężeniu azotanów pomiędzy dwoma okresami sprawozdawczymi równą +5 mg/l lub wyższą.

36 Zob. rys. 11 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.

37 „Wody słone” oznaczają wody przejściowe, przybrzeżne i morskie.

38 Zob. tabela 3 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.

39 Zob. rys. 13 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.

Słowenia i Włochy) oraz jeden region (Irlandia Północna). W tym przypadku pięć z nich posiadało ponad 50 % eutroficznych lub hipertroficznych wód przybrzeżnych[40]. Dane dotyczące wód morskich przekazały jedynie Łotwa, Rumunia i Włochy[41].

5. WYZNACZANIE STREF ZAGROŻENIA ZANIECZYSZCZENIEM AZOTANAMI

Dyrektywa azotanowa zobowiązuje państwa członkowskie do wyznaczania stref zagrożenia zanieczyszczeniem azotanami, czyli obszarów, z których mają miejsce spływy do wód zanieczyszczonych lub zagrożonych zanieczyszczeniem. Wyznaczając strefy zagrożenia zanieczyszczeniem azotanami, państwa członkowskie mogą zdecydować się na stosowanie programu działania na całym obszarze gruntów rolnych zamiast wyznaczać określone strefy. Takie podejście wybrały: Austria, Dania, Finlandia, Irlandia, Litwa, Luksemburg, Malta, Niderlandy, Niemcy, Rumunia i Słowenia oraz Irlandia Północna i Region Flamandzki.

Państwa członkowskie, które nie wyznaczyły konkretnych obszarów, muszą określić kryteria wyznaczania. Kryteria te opierają się na definicji wód zanieczyszczonych znajdującej się w załączniku 1 do dyrektywy, ale mogą one różnić się między poszczególnymi państwami członkowskimi.

Łącznie z państwami członkowskimi, które stosują podejście ukierunkowane na całe terytorium kraju, całkowita powierzchnia stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami zwiększyła się z 1 951 898 km2 w 2012 r. do około 2 175 861 km2 w 2015 r.[42], co stanowi około 61 % powierzchni użytków rolnych[43]. Oznacza to, że w odniesieniu do 61 % użytków rolnych w UE istnieją zobowiązania, których celem jest osiągnięcie zrównoważonego nawożenia.

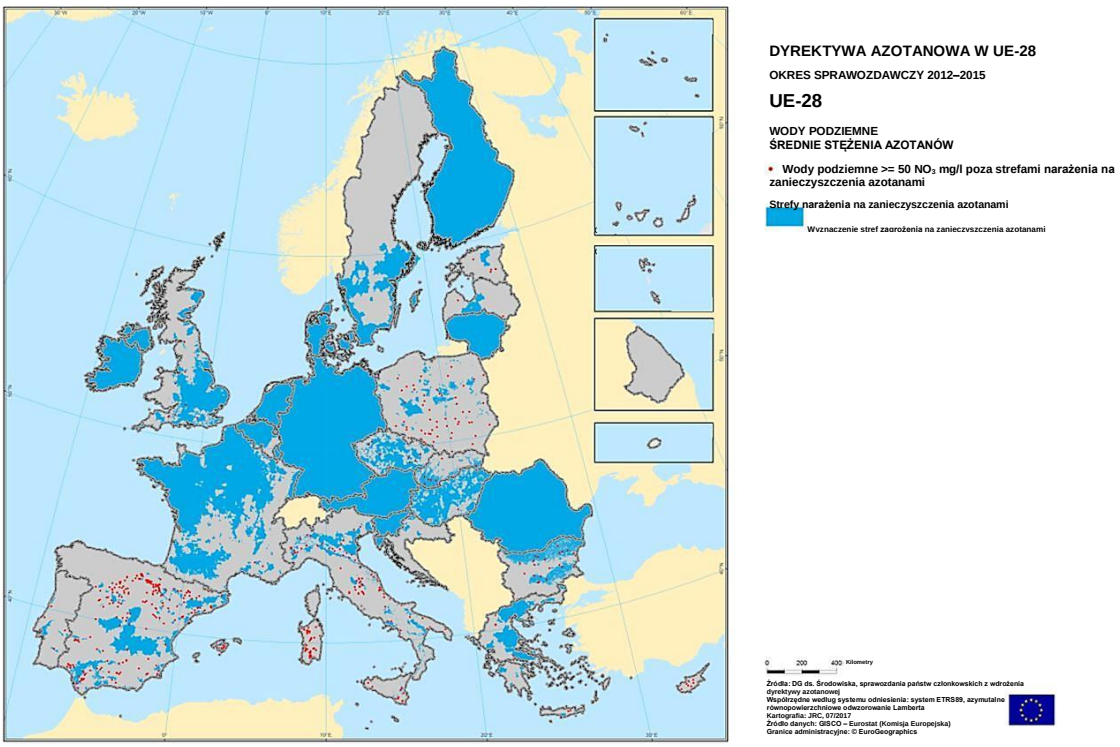
Z przekazanych informacji wynika jednak, że na poziomie państw członkowskich nadal istnieją obszary potencjalnego zanieczyszczenia wód, które nie zostały włączone do żadnej strefy narażonej na zanieczyszczenia azotanami. Ponadto w niektórych państwach członkowskich wyznaczone terytorium ogranicza się do pomniejszonego obszaru wokół stacji monitorowania, co prowadzi do bardzo fragmentarycznego wyznaczenia stawiającego pod znakiem zapytania potencjalną skuteczność programów działania. Dla przykładu na poniższej mapie przedstawiono obecny obszar stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami oraz stacje monitorowania wód podziemnych odnotowujące średnie stężenie azotanów przekraczające 50 mg/l. Jak stwierdzono powyżej, kryteria wyznaczania stosowane przez państwa członkowskie mogą jednak obejmować parametry inne niż średnie roczne stężenie.

40 Zob. rys. 14 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.

41 Zob. rys. 15 w sekcji I dokumentu roboczego służb Komisji.

42 Zob. tabela 25 i mapa 18 w sekcji II dokumentu roboczego służb Komisji.

43 Odsetek terytorium UE i użytków rolnych objętych strefami narażonymi na zanieczyszczenia azotanami został obliczony przez JRC z uwzględnieniem obszarów tych państw członkowskich, które stosują art. 3 ust. 5 dyrektywy, i przy użyciu warstw systemu informacji geograficznej dostarczonych przez państwa członkowskie w kontekście niniejszego sprawozdania.

Mapa A. *Obszar wyznaczony jako strefy narażone na zanieczyszczenia azotanami oraz stacje monitorowania wód podziemnych odnotowujące średnie stężenie azotanów przekraczające 50 mg/l poza strefami narażonymi na zanieczyszczenia azotanami, lata 2012–2015*[44].

Poza strefami

6. PROGRAMY DZIAŁANIA

Państwa członkowskie mają obowiązek sporządzić co najmniej jeden program działania odnoszący się do wyznaczonych stref lub do całego terytorium. Programy działania obejmują co najmniej środki, o których mowa w załącznikach II i III do dyrektywy. Kilka państw członkowskich przyjęło programy działania na szczeblu regionalnym.

W okresie sprawozdawczym 2012–2015 większość państw członkowskich – lub regionów w niektórych państwach członkowskich – przyjęła nowy lub zmieniony program działania.

Środki ujęte w programach działania mają kluczowe znaczenie dla ograniczenia zanieczyszczenia wód spowodowanego przez azotany pochodzenia rolniczego oraz zapobiegania dalszemu takiemu zanieczyszczeniu. Jednym z najważniejszych i najtrudniejszych do realizacji zadań jest określenie norm stosowania nawozów, zapewniających zrównoważone nawożenie. Obecnie prawie wszystkie państwa członkowskie przyjęły ustalone dopuszczalne ilości azotu ogólnego w odniesieniu do każdej produkcji roślinnej. Kilka państw członkowskich określiło również dopuszczalne ilości fosforu, co może mieć ogromne znaczenie dla ograniczania i zapobiegania eutrofizacji. Sposoby obliczania tych norm stosowania nawozów i informowania o nich rolników są różne w poszczególnych państwach członkowskich. Może to wpływać na skuteczność tego środka ze względu na

44 Na mapie przedstawiono sytuację w latach 2011–2015; od tego czasu mogły zostać wyznaczone nowe obszary stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami.

oddziaływanie na zdolność rolników do wywiązywania się z obowiązków oraz na kontrole.

Innym ważnym elementem, który wymaga dalszej uwagi, jest przechowywanie odchodów zwierzęcych. Chociaż wszystkie państwa członkowskie posiadają przepisy dotyczące przechowywania obornika, w tym pojemności zbiorników do tego przechowywania, w tym obszarze potrzebne są bardziej zdecydowane działania, w tym zgromadzenie większej ilości informacji na temat dostępnych obecnie możliwości przechowywania na poziomie gospodarstwa rolnego.

W niektórych państwach członkowskich, gdzie program działania jest stosowany na całym terytorium, głównym wyzwaniem jest odpowiednie ukierunkowanie środków na różne regionalne presje i obszary problematyczne. W tym celu niektóre państwa członkowskie określiły obszary, na których środki przewidziane w programie działania zostały wzmocnione.

Coraz częściej państwa członkowskie decydują się ukierunkować niektóre środki na konkretne „gospodarstwa osiągające gorsze wyniki" pod względem efektywności środowiskowej (duże ładunki substancji biogennych), jednocześnie umożliwiając większą elastyczność „gospodarstwom osiągającym dobre wyniki". Chociaż podejście takie może być interesujące, może ono przynieść rezultaty tylko wtedy, gdy towarzyszyć mu będą jasno określone cele środowiskowe, bardziej rygorystyczne mechanizmy egzekwowania przepisów i dokładne planowanie zarządzania substancjami odżywczymi.

Komisja nadal będzie podejmowała odpowiednie działania w celu zapewnienia jakości tych programów działania oraz tego, by w granicach elastyczności zapewnionej państwom członkowskim w dyrektywie środki zawarte w tych planach działania były odpowiednie i proporcjonalne do wyzwań związanych z jakością wody w poszczególnych państwach członkowskich.

7. PROGNOZA DOTYCZĄCA JAKOŚCI WÓD

Metody stosowane przez państwa członkowskie do oceny zmian jakości wód opierają się głównie na analizie tendencji, ocenach scenariusza lub symulacjach modeli, czasami w połączeniu z analizami wcześniejszych i oczekiwanych zmian praktyk rolniczych. Prognozy te jednak charakteryzują się nieodłącznym brakiem pewności, który wynika z dużego zróżnicowania warunków klimatycznych i glebowych oraz ich skutków wywieranych na jakość wód.

Dwanaście państw członkowskich i dwa regiony przewidywały dalsze ograniczenie stężenia azotanów w wodach podziemnych i powierzchniowych dzięki środkom zawartym w programach działania w połączeniu z wdrożeniem szeregu środków rolnośrodowiskowych ujętych w programach rozwoju obszarów wiejskich. Siedem państw członkowskich i trzy regiony nie przedstawiły jasnych prognoz dotyczących przyszłej jakości wód, na przykład przewidując poprawę jakości wody w przypadku niektórych jednolitych części wód oraz pogorszenie jakości wody w przypadku innych jednolitych części wód.

Trzy państwa członkowskie (Chorwacja, Grecja i Portugalia) nie przedstawiły prognozy dotyczącej jakości wód. Cypr i Belgia (Flandria) poinformowały, że opracowanie prognozy nie było możliwe ze względu na opóźnienie czasowe pomiędzy wdrożeniem środków a ich skutkami lub ze względu na warunki klimatyczne i hydrologię.

8. ODSTĘPSTWA OD OGRANICZENIA WYNOSZĄCEGO 170 KG AZOTU NA HEKTAR ROCZNIE

W dyrektywie azotanowej przewidziano możliwość przyznania odstępstwa od przepisu stanowiącego, że na obszarach zagrożenia maksymalna dopuszczalna ilość azotu pochodzącego z odchodów zwierzęcych na hektar rocznie wynosi 170 kg, pod warunkiem że spełnione zostaną obiektywne kryteria określone w załączniku III do dyrektywy, a ilości, w odniesieniu do których przyznano odstępstwo, nie przeszkodzą w osiągnięciu celów dyrektywy. Normy zarządzania obowiązujące rolników, którym przyznano odstępstwa, są wyższe niż normy programów działania i obejmują dodatkowe obowiązki w zakresie planowania gospodarki substancjami biogennymi oraz dodatkowe ograniczenia dotyczące gospodarowania gruntami.

Odstępstwa przyznaje się za pomocą decyzji wykonawczej Komisji poprzedzonej opinią wydaną przez Komitet ds. Azotanów, który wspomaga Komisję w wykonywaniu dyrektywy. Pod koniec 2015 r. w sześciu państwach członkowskich obowiązywały odstępstwa, które dotyczyły całego terytorium (Dania, Niderlandy i Irlandia) lub niektórych regionów (Flandria w Belgii; Emilia-Romania, Lombardia, Piemont i Wenecja Euganejska we Włoszech; Anglia, Szkocja, Walia i Irlandia Północna w Zjednoczonym Królestwie)[45].

9. POSTĘPOWANIA W SPRAWIE UCHYBIENIA ZOBOWIĄZANIOM PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO

W lipcu 2017 r. prowadzono osiem postępowań w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego wobec siedmiu państw członkowskich: Francji – w sprawie wyznaczenia stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami; Grecji – w sprawie wyznaczenia stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami i w sprawie programów działania; Polski – w sprawie wyznaczenia stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami i w sprawie programów działania; Słowacji – w sprawie monitorowania, w sprawie wyznaczenia stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami i w sprawie programów działania; Bułgarii – w sprawie programów działania; Niemiec – w sprawie programów działania; oraz Belgii (Walonia) – w sprawie programów działania.

W latach 2012–2015 postępowania w ramach programu EU Pilot dotyczyły czterech państw członkowskich (Republiki Czeskiej i Luksemburga – w sprawie programu działania; Estonii – w sprawie wyznaczenia stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami; oraz Hiszpanii – w sprawie programów działania i w sprawie wyznaczenia stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami). W latach 2016–2017 przeprowadzono trzy inne dodatkowe postępowania w ramach programu EU Pilot wobec trzech państw członkowskich (Niderlandów – w sprawie decyzji o odstępstwie oraz Danii i Zjednoczonego Królestwa – w sprawie programów działania).

10. WNIOSKI I PRZYSZŁE WYZWANIA

Dane dotyczące stężenia azotanów wskazują na to, że jakość wód słodkich i podziemnych w latach 2012–2015 nieznacznie się poprawiła w porównaniu z poprzednim okresem sprawozdawczym (2008–2011). Jednocześnie sytuacja w UE jest zróżnicowana – istnieją państwa członkowskie, w których programy działania

[45] Zob. tabela 26 w sekcji V dokumentu roboczego służb Komisji.

przynoszą dobre rezultaty, oraz państwa członkowskie, w których konieczne są dalsze działania w celu ograniczenia zanieczyszczenia i zapobiegania mu. Ogólnie rzecz biorąc – i pomimo pewnych pozytywnych postępów – przeciążenie substancjami biogennymi spowodowane przez rolnictwo nadal stanowi jedną z największych presji dla środowiska wodnego. Należy zająć się tym problemem, aby uzyskać dobry ekologiczny stan wód określony w ramowej dyrektywie wodnej.

Podobnie jak w poprzednim okresie sprawozdawczym nie można wyciągnąć żadnych wniosków co do zmian w zakresie stanu troficznego wód ze względu na brak danych oraz różnice w metodyce definiowania stanu troficznego stosowanej przez państwa członkowskie. Komisja uważa, że bardziej zharmonizowane stosowanie prawodawstwa w dziedzinie wód wymagałoby stosowania wspólnej metodyki oceny eutrofizacji. Można jednak stwierdzić, że na wielu obszarach nadal występują problemy związane z eutrofizacją, na przykład w Morzu Bałtyckim.

W latach 2012–2015 intensywność monitorowania wód podziemnych była podobna do tej z lat 2008–2011, natomiast w przypadku słodkich wód powierzchniowych zwiększyły się zarówno liczba, jak i zagęszczenie stacji monitorowania. Państwa członkowskie powinny jednak dołożyć większych starań w zakresie monitorowania słonych wód powierzchniowych, ponieważ w przedmiotowym okresie sprawozdawczym znacznie zmniejszyła się całkowita liczba zgłoszonych stacji.

Ponadto należy dołożyć starań, żeby fluktuacja stacji monitorowania nie wpływała na dokładność tendencji w zakresie jakości wód.

Co więcej, w niektórych państwach członkowskich nadal istnieje możliwość poprawy monitorowania jakości wód. Może to przyczynić się do poprawy porównywalności danych dotyczących zakresu i tendencji pod względem zanieczyszczenia substancjami biogennymi, a także do uzyskania bardziej szczegółowego obrazu ogólnej jakości wód w UE i wykrycia wszystkich zanieczyszczonych wód.

Od 2012 r. zwiększa się całkowita powierzchnia stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami. W niektórych państwach członkowskich nadal należy jednak poprawić sposób wyznaczania stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami, tak aby obejmowały one wszystkie obszary, z których mają miejsce powodujące zanieczyszczenie spływy do wód, w celu zapewnienia skuteczności programów działania.

Ogólnie rzecz biorąc, jakość programów działania poprawiła się dzięki bardziej rygorystycznym środkom i udoskonaleniu metod osiągania zrównoważonego nawożenia. Nadal jednak istnieją pewne wyzwania. Na przykład w niektórych państwach członkowskich, gdzie program działania jest stosowany na całym terytorium, środki muszą być odpowiednio dostosowane do różnych regionalnych presji i obszarów problematycznych. Programy działania, które uwzględniają bardziej elastyczne podejście na poziomie gospodarstw rolnych, mogą zwiększyć odpowiedzialność i zaangażowanie rolników. Podejście to może jednak przynieść rezultaty tylko wtedy, gdy towarzyszyć mu będą jasno określone cele środowiskowe oraz poziomy docelowe połączone ze skutecznym doradztwem i wsparciem dla rolników, aby można było wybierać i wdrażać właściwe środki, a także z bardziej rygorystycznymi mechanizmami egzekwowania przepisów oraz dokładnym planowaniem zarządzania substancjami odżywczymi.

Jednym z wyzwań jest odpowiednie uwzględnienie wszystkich wprowadzanych substancji biogennych, w tym pochodzących ze źródeł innych niż nawozy nieorganiczne i odchody zwierzęce, takich jak: polepszacze gleby, odzyskana woda wykorzystywana do nawadniania, produkty pofermentacyjne i substancje biogenne już obecne w glebie. Innym wyzwaniem jest zapobieganie stratom substancji biogennych do wód i powietrza poprzez skuteczne gospodarowanie odchodami zwierzęcymi. Wspólna metodyka obliczania wydalania substancji biogennych i gromadzenia danych mogłaby umożliwić bardziej zharmonizowane oszacowanie bilansu substancji odżywczych i skuteczniejsze wykorzystanie substancji odżywczych pochodzących z odchodów zwierzęcych.

Należy zwrócić większą uwagę na sposób wykorzystania badań naukowych i innowacji w celu znalezienia rozwiązań niektórych spośród zidentyfikowanych wyzwań. Projekty badawcze UE mogą dostarczyć informacji na potrzeby wspólnej metodyki oceny eutrofizacji w bardziej zharmonizowany sposób, poprawy monitorowania jakości wód, na przykład w oparciu o najnowocześniejsze narzędzia monitorowania, oraz opracowywania skutecznych programów działania.

W niektórych państwach członkowskich podejmowane są wysiłki w celu opracowania innowacyjnych technologii przetwarzania obornika. Zgodnie z planem działania UE dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym te obiecujące zmiany stwarzają możliwość propagowania stosowania składników pokarmowych poddanych recyklingowi, które mogą zastąpić podstawowe składniki pokarmowe. Głównym wyzwaniem jest uzyskanie produktów pochodzących z recyklingu, których efektywność środowiskowa i rolnicza jest co najmniej równa efektywności podstawowych składników pokarmowych, które zastępują, lub wyższa.

Jak stwierdzono w dokumencie roboczym służb Komisji zatytułowanym „Rolnictwo i zrównoważona gospodarka wodna na terenie Unii Europejskiej”[46], istnieje również potrzeba poprawy zarządzania i intensyfikacji dialogu oraz wspólnych skoordynowanych działań wszystkich zainteresowanych stron (organów ds. rolnictwa i środowiska, rolników, przedsiębiorstw wodnych oraz użytkowników wody itp.). W tym kontekście również w „Planie działania na rzecz przyrody, ludzi i gospodarki”[47] wzywa się państwa członkowskie do wzmocnienia synergii między dyrektywami dotyczącymi ochrony przyrody a dyrektywą azotanową.

Ponadto w celu zwiększenia przejrzystości, zapewnienia bardziej ukierunkowanej sprawozdawczości i zmniejszenia obciążenia administracyjnego Komisja podejmie niezbędne działania w kontekście sprawozdania dotyczącego „Działań usprawniających sprawozdawczość w dziedzinie środowiska”[48].

---

46 SWD(2017) 153 final: https://circabc.europa.eu/sd/a/abff972e-203a-4b4e-b42e-a0f291d3fdf9/SWD_2017_EN_V4_P1_885057.pdf

47 SWD(2017) 139 final http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/factsheets_en.pdf

48 COM(2017) 312 final. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0312&qid=1523443000885&from=EN